

Képzés és Gyakorlat

Training & Practice

19. évfolyam, 2021/1-2. szám

Képzés és Gyakorlat

A Szent István Egyetem Kaposvári Campus Pedagógiai Kar és
a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának
neveléstudományi folyóirata

19. évfolyam 2021/1–2. szám

Szerkesztőbizottság

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Szerkesztők:

Pásztor Enikő, Molnár Csilla

Kloiber Alexandra, Frang Gizella, Patyi Gábor;

Kitzinger Arianna angol nyelvi lektor

Szerkesztőbizottsági tagok:

Podráczky Judit, Varga László, Belovári Anita,

Kövérné Nagyházi Bernadette, Szombathelyiné Nyitrai Ágnes, Sántha Kálmán

Nemzetközi Tanácsadó Testület

Ambrusné Kéri Katalin, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs, HU

Andrea M. Noel, State University of New York at New Paltz, USA

Bábosik István, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, HU

Horák Rita, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka (Szerbia),

Tünde Szécsi, Florida Gulf Coast University, College of Education, Fort Myers, Florida, USA

Jaroslav Charchula, Jesuit University Ignatianum In Krakow, Faculty of Pedagogy Krakow, PO

Suzy Rosemond, KinderCare Learning Center, Stoneham, USA

Krzysztof Biel, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Jolanta Karbowniczek, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Maria Franciszka Szymańska, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Abdülkadir Kabadayı, Necmettin Erbakan University, A.K. Faculty of Education, Konya, TR

Szerkesztőség

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Képzés és Gyakorlat Szerkesztősége

E-mail: kissne.zsamboki.reka@uni-sopron.hu

9400, Sopron, Ferenczy János u. 5.

Telefon: +36-99-518-930

Web: <http://trainingandpractice.hu>

Web-mester: Horváth Csaba

Felelős kiadó: Varga László dékán

A közlési feltételeket

a <http://trainingandpractice.hu> honlapon olvashatják szerzőink

Képzés és Gyakorlat

Training and Practice

19. évfolyam, 2021/1-2. szám

Volume 19, 2021 Issue 1-2.

TUDLIK CSILLA¹

Pályaorientációs szolgáltatások és a pályaválasztási bizonytalanság kapcsolata a gimnáziumban

Több kutatás arra világított rá (Mahasneh és Farajat, 2015, Török, 2016, Antonellou és Kounenou, 2016, Maree, 2019), hogy a pályaorientációs és tanácsadási szolgáltatások igénybevétele pozitívan befolyásolja a tanulók döntését és elköteleződését választott pályájuk iránt. Jelen vizsgálatban azt találtuk, hogy mintánkban nincs összefüggés a bizonytalanság szintje (egyik faktora esetében sem) és az igénybe vett szolgáltatások mennyisége között. Van azonban különbség az évfolyamok és nemek között az önismeret, csak a nemek között pedig a bizonytalanság és szorongás faktor esetében is. A kiemelt alskálák a pályainformáció faktorával állnak kapcsolatban. Értelmezésünk szerint tehát fontos az, hogy a tanulók információt szerezzenek az egyes szakterületekről, mert ez növelné önismeretüket és csökkenthetné a bizonytalanság negatív hatásait, de jelen mintában nem érzékelhető, hogy az iskolai pályaorientációs szolgáltatások kielégítik ezt az igényt.

Bevezető

„A pályaorientáció egy olyan folyamat, amely a tanuló egyéni igényeinek figyelembevételével segíti a megfelelő pálya, szakma kiválasztását a lehető legszélesebb információnyújtás révén.” (Szilágyi-Völgyesy, 1996, p. 59). A folyamat jellegét hangsúlyozza a jelenlegi és a korábbi Nemzeti alaptanterv változatok is. A Nat különböző generációi eltérően kezelték a pályaorientáció szerepét, de megegyeznek abban, hogy fontos szerepe van a munkavállalásra való felkészülésben, ám eltérő formában képelték el a megvalósítást (olykor kiemelt fejlesztési területként, néhol tantárgyba ágyazottan). A 2020-as Nat egyrészt kulcskompetenciaként megnevezi a munkavállalói, innovációs és vállalkozói ismereteket, ugyanakkor csak az 1-7. évfolyamok számára a technológia műveltségterületen belül a technika és tervezés tantárgyban ajánl időt a feladat végrehajtására. A pályaorientációnak rendkívül sok változata elképzelhető az iskolai munkában: tantárgyba ágyazott figyelemfelkeltés, üzemlátogatás, csoportos ismeretszerzés, vendégelőadó meghallgatása, online tájékozódás, csak hogy néhányat említsünk. Több kutatás rámutatott, hogy a különböző intervenciós szolgáltatások pozitívan befolyásolják a tanulók döntését és elköteleződését választott pályájuk iránt. Antonellou és Kounenou (2016) olyan

¹ doktorandusz, Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola; email: csillatudlik@gmail.com

pályaorientációs foglalkozás hatásvizsgálatát végezte el, amelyben 84 görög általános iskolás vett részt. Elő- és utóinterjúk, valamint rajzok segítségével dolgoztak. Szignifikáns különbség mutatkozott a csoportok között azok javára, akik részt vettek a programban, továbbá a rajzok azt mutatták, a résztvevők önértékelése és önbizalma is erősödött. Török (2016) életpálya-tanácsadási hatásvizsgálatot végzett tipikus fejlődésű és sajátos nevelési igényű középiskolás tanulók összehasonlításával. Az eredményt a tanulmányi előmenetel, a pályadöntési én-hatékony-ság és a pályaválasztási bizonytalanság dimenzióban mérte. Azt tapasztalta, hogy a csoportok közötti különbségek nem ezek struktúrájában van, hanem a hatás erősségében. A sajátos nevelési igényűek pozitívan állnak az élethez, bíznak a jövőben, és bár a diákok 36%-a alacsony én-hatékony-ságú, de a sajátos nevelési igényűek nem felülreprezentáltak. Arra a következtetésre jutott, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók munkaerő-piaci esélyeit a tanácsadási szolgáltatás igénybevétele és tanulmányi eredményük növelése segítheti. Mahasneh és Farajat (2015) kifejezetten lányokra fókuszált, és 60 középiskolás lányt vont be egy felmérésbe, amely során az egyik csoport csak elméletben, míg a másik a gyakorlatban ismerkedett a szakmákkal. Szignifikáns különbséget tudtak a módszerrel kimutatni a gyakorlatban képzésben részt vett csoport javára. Maree (2019) kérdőívek segítségével a középiskolások csoportos karrierépítési tanácsadását vizsgálta. Kifejezetten olyan diákokat keresett (N=57), akik tanácsadásra akartak jelentkezni. Az első beavatkozás előtt és a második beavatkozás után a Karrier-rugalmassági Skála dél-afrikai változatát töltötték ki a fiatalok, míg közben a Karrierérdeklődési Profillal és a Maree Karrier Matrikszal dolgoztak. Azt találta, hogy az intervenció végére a fiúk és lányok pályarugalmassága jelentősen növekedett valamennyi alskála szerint. Bár nemek szerinti különbséget nem talált, de mindkét nem pre- és poszttesztje különbséget mutatott a kontroll és az önbizalom alskála eredményeiben. Di Fabio és Maree (2013) szintén a csoportos pályaépítési tanácsadást vizsgálta. Olasz egyetemistákból két csoportot alakítottak ki, melyből csak az egyik csoport (42 résztvevő) részesült narratív pályatanácsadásban (47 résztvevő nem). Az eredmények azt mutatták, hogy a tanácsadásban részesülő fiatalok specifikusabb élet- és pályacélokot tudtak kitűzni, csökkent a pályadöntési bizonytalanságuk, ugyanakkor nőtt én-hatékony-ságuk. Összességében tehát szemléletünk az, hogy az iskolai (és természetesen iskolán kívüli is) különböző típusú pályaorientációs munka elősegíti a tanulók pályaválasztási bizonytalanságának mérséklődését. A jelenség gyakorinak mondható a középiskolás korosztályban, erre már igen korán ráébredtek a tanácsadással foglalkozók. Holland (1997, idézi Osipow, 1999) négy bizonytalansági szituációt különböztetett meg: a) az egyén többféle és ellentmondásos érdeklődéssel bír, b) nincs egyetlen erős érdeklődési területe sem az illetőnek, c) túl sok érdeklődési területet kedvel a személy, továbbá d) ha tehetséges egyénről van szó, aki adottságai révén több

területen tudna kiteljesedni. Bizonytalanságot okozhat az önismeret hiánya, a fel nem tárt lehetőségek, a munkaerőpiac változásai, egyéb személyes problémák, és motivációs gondok, amelyek a célkitűzést ellehetetlenítik. Ez a bizonytalanság azonban nem azt jelenti, hogy nem képes döntésre a fiatal, csak azt, hogy nincs minden olyan információnak a birtokában, amellyel döntését meghozhatná. Ezt a hiányt csökkenthetné részben az iskolák által felkínált pályaorientációs szolgáltatás.

Mintavételi eljárás, módszer és hipotézisek

Vizsgálatunkat 2020. szeptember-október hónapban végeztük Szabolcs-Szatmár-Bereg megye egy középiskolájában csoportos mintavételi eljárással, vagyis a teljes iskolai közösséget bevontuk, így láttuk biztosítottak, hogy ugyanazon pályaorientációs szolgáltatásokat vegyék igénybe a megkérdezettek. A gimnázium azért figyelemre méltó terep, mert az ebben a képzési típusban tanulók még mindenképpen egy pályával kapcsolatos döntési helyzet előtt állnak, ugyanakkor tapasztalataink szerint a legkevésbé jellemző a pályaorientációra fordított idő. Továbbá általánosságban kevésbé vizsgált a gimnáziumi tanulók pályaválasztása, a pályákkal kapcsolatos vizsgálódások leginkább a szakképzésre fókuszálnak. Összesen 490 tanuló adatait vettük fel, évfolyam szerint egyenletes az elosztás, ám nem szerint dominálnak a lányok, illetve hét fő esetében nem jelezték a nemet. Adataikat az 1. táblázat tartalmazza.

		nem			összesen
		fiú	lány	nem ismert	
évfolyam	9.	47	76	1	124
	10.	30	82	3	115
	11.	41	83	3	127
	12.	47	77	0	124
összesen		165	318	7	490

1. táblázat: Tanulók létszáma, évfolyama és a nem keresztáblája

Vizsgálatunk célja azt volt, hogy feltárjuk, van-e kapcsolat a diákok pályaválasztási bizonytalansága és az igénybe vett szolgáltatások között. Hipotézisünket úgy fogalmaztuk meg, hogy minél több pályaorientációs szolgáltatást vesznek igénybe a tanulók, annál kevésbé jellemző rájuk a pályaválasztási bizonytalanság.

A felmérést az előre elkészített csomag szerint az osztályfőnökök végezték, mivel az intézménybe a járványügyi helyzet miatt nem léphetett be nem az iskolába tartozó személy. Az osztályfőnökök az írásban megadott instrukciókat olvasták fel a tanulóknak, így igyekeztünk biztosítani az adatfelvételi körülmények azonosságát. A munkához kétféle kérdőívet használtunk. A saját szerkesztésű háttér információkat vizsgáló kérdéssor a következőkre vonatkozott: nem,

évfolyam, életkor, lakóhely, tanulmányi átlag, szülő végzettsége és jelenlegi foglalkozása. Egy adat esetében választásos lehetősége volt a tanulóknak. A „*Milyen pályaeorientációs programban vettél részt a középiskolás éveid alatt?*” kérdésre több válasz is megjelölhető volt az alábbiak szerint:

- iskolán kívüli pályaválasztási tanácsadás,
- iskolai csoportos továbbtanulási tanácsadás,
- üzemlátogatás,
- felsőoktatási nyílt nap,
- Szakmák Éjszakája program,
- vendégelőadók meghallgatása az iskolában,
- online segítség (pl. Felvi.hu vagy egyéb honlap),
- iskolai pályaeorientációs nap,
- pályaválasztási kiállítás,
- Educatio kiállítás,
- önkéntes munka,
- diákmunka,
- osztályfőnökkel/tanárral egyéni megbeszélés,
- egyéb.

A szolgáltatások listáját igyekeztünk úgy összeállítani, hogy megfeleljen az iskolákban tapasztaltaknak, illetve korábbi vizsgálatok is megerősítsék a legjellemzőbb iskolában elérhető szolgáltatásokat (Hegyi-Halmos, 2016, Csányi-Széll, 2020).

A pályaválasztási bizonytalanság mérésére Chartrand (1990) Pályaválasztási Bizonytalanság Skála kérdőívét használtuk. Az eszköz 21 kérdés mentén négy faktort különít el: pályaválasztási szorongás, általános bizonytalanság, pályainformáció szükségessége és önismeret-igény. A tanulók öt fokozatú skálán jelölték válaszaikat. A kérdőívet magyar mintán Lukács (2012) érvényesítette, így az ő 17 faktoros változatát alkalmaztuk vizsgálatunkhoz. A skálák megbízhatósága: pályaválasztási szorongás 0,863, általános bizonytalanság 0,721, pályainformáció szükséglete 0,626 és önismeret 0,837.

Pályaeorientációs szolgáltatásokkal kapcsolatos eredmények

A diákok összességében a pályaeorientációs nap, az online segítség, a vendégelőadó meghallgatása, a csoportos pályatanácsadás, a diákmunka, önkéntesség és felsőoktatási nyílt nap meglátogatása lehetőségeket választották legtöbbször a felsorolás sorrendjében. Átlagosan 3,5 (SD

2,75) pályaeorientációs szolgáltatást vettek igénybe a tanulók. Évfolyamok szerinti megoszlást a 2. táblázat tartalmazza.

		évfolyam			
		9.	10.	11.	12.
szolgáltatás	pályaválasztási kiállítás				online segítség
	pályaeorientációs nap			online segítség	pályaeorientációs nap
	csoportos tanácsadás			diákmunka	felsőoktatási nyílt nap
	vendégelőadó		önkéntesség	vendégelőadó	diákmunka
	diákmunka		online segítség	üzemlátogatás	vendégelőadó

2. táblázat: Az egyes évfolyamok által igénybe vett első öt szolgáltatás (N=486)

A táblázat alapján azonosítható egyrészt az iskola gondolkodása a pályaeorientációs tevékenységének felépítésére, másrészt hogyan helyeződik át a szolgáltatások között a hangsúly. A kilencedikesek veszik igénybe a legkisebb arányban a szolgáltatásokat, esetükben az általános iskolából hozott pályaválasztási kiállítás és pályaeorientációs nap dominál. A tizedikeseknél növekszik a szolgáltatást igénybe vevők száma, ők erősen hagyatkoznak az iskola által rendezett pályaeorientációs napra és a vendégelőadó meghallgatására. Az utolsó előtti évben az iskolai rendezvényen kívül az online térben várnak segítséget, illetve ez az üzemlátogatások időszaka. Tizenkettedikben pedig elsősorban önállóan próbálnak tájékozódni az online térben, és nagy szerepet kap a felsőoktatási nyílt nap meglátogatása.

Pályaválasztási bizonytalansággal kapcsolatos eredmények

Mivel a pályaválasztási bizonytalanság skála változói nem mutattak normális eloszlást, ezért a továbbiakban nem paraméteres eljárásokat alkalmaztunk. A tanulók összesített eredményét a 3. táblázat tartalmazza.

		medián	minimum	maximum
faktorok	pályaválasztási szorongás	16,00	5	39
	általános bizonytalanság	8,00	3	27
	pályainformáció szükséglete	19,00	5	26
	önismeretigény	16,00	4	36
	pályaválasztási bizonytalanság szintje összesítve	58,00	31	101

3. táblázat: A minta eredményei a pályaválasztási bizonytalanság skála faktorain (N=487)

Azt találtuk, hogy a pályaválasztási bizonytalanság tekintetében az évfolyamok és a nemek között szignifikáns különbségek vannak. Az önismeretigény faktor esetében a 10. és 11. évfolyamok eltérést mutatnak, mégpedig úgy, hogy a tizedikesek a másik évfolyamnál jobban igénylik önmaguk feltárását. Ez a korosztályi érésen túl fakadhat a képzési szerkezet sajátosságából, vagyis ezen az évfolyamon kell a továbbtanuláshoz szükséges első döntést meghozni az emelt

szintű tanulmányokra vonatkozóan, továbbá abból, hogy mintánkban a felsőbb évfolyamosok több pályaeorientációs szolgáltatást vesznek igénybe. A nemek tekintetében három faktornál (pályaválasztási szorongás, önismeretigény, általános bizonytalanság) eltérést tapasztaltunk. A lányok több lehetőséget várnak önismeretük megerősítésére, ami előrejelzi, hogy nagyobb szorongást élnek át a fiúknál, és általában bizonytalanabbak. Az eredményeket a 4. táblázat tartalmazza. Hasonló eredményről számolt be 2014-es adatai alapján Olteanu (2020), aki az önismeret mellett a pályainformáció szükségességét találta elsődlegesnek a középiskolás lányok és tízedikes tanulók esetében.

		pályaválasztási szorongás	általános bizonytalanság	pályainformáció szükséglete	önismeretigény
nem	fiú	286,80	195,15	225,99	214,10
	lány	216,92	263,60	247,89	253,95
évfolyam	9.	260,06	246,27	239,49	247,08
	10.	227,11	251,53	260,35	275,04
	11.	250,72	235,32	240,78	220,44
	12.	236,69	243,56	236,73	236,13

(N=487 évfolyam szerint, N=480 nem szerint)

$p < 0,05$

Az évfolyamok közötti különbséget feltárásához Kruskal-Wallis nem paraméteres eljárást alkalmaztunk, míg a nemek közötti eredmények feltárásához Mann-Whitney próbát használtunk.

$r_{pv.szorongás} = 0,00$, $r_{áltbiz} = 0,00$, $r_{önismeret} = 0,003$, $r_{önismeret-10-11.évf.} = 0,023$

4. táblázat: A pályaválasztási bizonytalanság faktorok rangérték eltérései évfolyamok és nemek szerint

A pályaeorientációs szolgáltatások és a pályaválasztási bizonytalanság kapcsolata

Mintánkban nem találtunk szignifikáns összefüggést a pályaeorientációs szolgáltatások számának a pályaválasztási bizonytalanság szintjével és faktoraival, ahogy ezt 5. táblázatunk is mutatja. Vagyis az, hogy hányféle szolgáltatást vesz igénybe a tanuló tanulmányai során, nem növeli annak az esélyét, hogy pályaválasztási bizonytalansága csökkenni fog.

	pv. szor.	ált. biz.	p.inf.	önism.	pv.bizössz.	po. szolg.
pv. szor.		-,329**	-,143**	-,035	,394**	,074
ált. biz.			,196**	,061	,274**	-,059
p.inf.				,245**	,564**	-,005
önism.					,650**	-,064
pv.bizössz.						-,009
po.szolg.						

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

A korrelációk feltárásához Spearman rangkorrelációt használtunk.

pv. szor = pályaválasztási szorongás, ált. biz. = általános bizonytalanság, p. inf. = pályainformáció szükséglete, önism. = önismeretigény, pv. bizössz. = pályaválasztási bizonytalanság szintje összesen, po. szolg. = pályaeorientációs szolgáltatás

5. táblázat: A pályaeorientációs szolgáltatások számának kapcsolata a pályaválasztási bizonytalanság szintjével és faktoraival (N=487)

Ha azonban az egyes szolgáltatásokat feleltetjük meg a pályaválasztási bizonytalanság értékeivel, kiderül, hogy két szolgáltatás gyenge, inkább csak jelzés értékű kapcsolatban van a bizonytalanság egyes alszkáláival. Az Educatio felsőoktatási kiállítás ($p < 0,05$ $r = - 0,090$) és az egyéb szolgáltatás ($p < 0,05$ $r = - 0,091$ és $- 0,092$) - amelyet a tanulók iskolai projektnapként vagy kurzusként neveztek meg - csökkentik a pályainformáció szükségletet, az önismeretigényt, tehát az általános bizonytalanság szintjét. Ezzel szemben a felsőoktatási nyílt napok ($p < 0,05$ $r = 0,090$) növelik a szorongás mértékét a tanulóknban.

Vizsgálatunkból az is kitűnik, hogy azok a területek, ahol eltérést tapasztaltunk a nemek és évfolyamok között, tehát a szorongás, az önismeret és az általános bizonytalanság, a pályainformáció szükségletével állnak kapcsolatban, még hozzá szignifikáns a korreláció. Vagyis alapvető a továbbtanuláshoz szükséges információk átadása a tanulóknak, melyre az iskolai pályorientációs szolgáltatások keretében kerülhetne sor, ám úgy tűnik, bár széles körű az iskola által nyújtott pályorientációs szolgáltatások köre, nem segíti eléggé a mintánk tanulóit önismertükben, a bizonytalanság vagy a pályaválasztási szorongás leküzdésében.

Összegzés

Tapasztalatok és kutatások szerint állítható, hogy különböző beavatkozási formák (ebbe a kategóriába esőnek gondoljuk az iskolai pályorientációs szolgáltatásokat is) előnyösen befolyásolják a diákok pályával kapcsolatos döntését. Jelen vizsgálatunkat gimnáziumi tanulók körében végeztük azzal a céllal, hogy feltárjuk, van-e kapcsolat az iskola által kínált pályorientáció és a pályaválasztási bizonytalanság szintje között.

Rámutattunk, hogy a diákok átlagosan 3-4 szolgáltatást vesznek igénybe, melyek közül az elsők között van a pályorientációs nap, az online segítség, a vendégelőadó meghallgatása, a csoportos pályatanácsadás, a diákmunka, önkéntesség és felsőoktatási nyílt nap. Évfolyamonként változik a szolgáltatások preferálása, a fiatalabbak erősen hagyatkoznak az iskola által szervezett formákhoz, míg a felsőbb évesek az online térhez fordulnak segítségért.

Rávilágítottunk, hogy mintánkban különbségek figyelhetők meg a tanulók pályaválasztási bizonytalanságának (és faktorainak) szintje között az évfolyam és a nem esetében. Az önismeret igénye a tízedikeseknél a legaktuálisabb, továbbá a lányok az önismeret tekintetében többet igényelnek, feltételezhetően ezért pályaválasztási szorongásuk és általános bizonytalanságuk is kifejezettebb.

Nem nyert bizonyítást az a feltételezésünk, hogy azoknál a tanulóknál, akik több pályorientációs szolgáltatást vesznek igénybe, alacsonyabb pályaválasztási bizonytalanság figyelhető

meg. Megállapítható ugyanakkor, hogy a pályainformáció mennyisége összefügg az önismerettel és a szorongással, vagyis viszonyítási alapként szolgálhatna a tanulónak, s ennek forrásai az iskolai pályaeorientációs szolgáltatások lehetnének. Úgy tűnik azonban, hogy jelen minta számára - bár sokféle a kínált szolgáltatás - nem nyújt kielégítő megoldást.

Azt is figyelembe kell venni azonban, milyen szolgáltatások befolyásolják a bizonytalanság mértékét. Az iskolai projektnapok és a kiállítás, ahol feltehetően mélyebben, gyakorlatiasabban közelítenek a szakterületekhez, vagy lehetősége van a tanulónak áttekinteni a teljes képzési palettát, elősegítik a pálya- és önismeretet, míg a felsőoktatási intézmények meglátogatása, úgy tűnik, enyhén növeli a döntéssel járó szorongást.

További kutatás tárgyát képezhetné, ha az itt szerepeltetett szolgáltatások tartalmát is vizsgálnánk, vagyis javítható-e az iskolai pályaeorientáció hatékonysága.

BIBLIOGRÁFIA

- Antonellou, P., Kounenou, K. (2016). Evaluation of a Career Counselling Program Focused on Greek Elementary School Children's Career Interests. *European Journal of Counselling Psychology*, 5(1), pp. 4–17. DOI: [10.5964/ejcop.v5i1.83](https://doi.org/10.5964/ejcop.v5i1.83)
- Chartrand, J. M. et al. (1990). Development and validation of the Career Factors Inventory. *Journal of Counseling Psychology*, Vol. 37., No. 4., pp. 491–501. DOI: [10.1037/0022-0167.37.4.491](https://doi.org/10.1037/0022-0167.37.4.491)
- Csányi V., Széll K. (2020). *Középiskolás tanulók iskola- és pályaválasztási motivációi*. Budapest, MKIK GVI Kutatási füzetek 1.
- Di Fabio, A., Maree, J. G. (2013). Effectiveness of the career interest profile. *Journal of Employment Counseling*, 50(3), pp. 110–123. DOI: [10.1002/j.2161-1920.2013.00030.x](https://doi.org/10.1002/j.2161-1920.2013.00030.x)
- Hegy-Halmos N. (2016). *Az iskolai pályaeorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben*. Doktori disszertáció, Budapest, ELTE PPK
- Lukács F. (2012). *A pályaválasztás és identitásfejlődés összefüggései. A pályaválasztási bizonytalanság típusai az identitásállapotok tükrében*, Doktori disszertáció, Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem
- Mahasneh, O. M., Farajat, A. M. (2015). The Effectiveness of a Training Program Based on Practice of Careers in Vocational Interests Development. *Journal of Education and Practice*, 6(26), pp. 101–108
- Maree, J. G. (2019). Group Career Construction Counseling: A Mixed-Methods Intervention Study With High School Students. *Career Development Quarterly*, 67(1) pp. 47–61., DOI: [10.1002/cdq.12162](https://doi.org/10.1002/cdq.12162)

- Olteanu L. L. (2020). *A pályaválasztás neveléstudományi aspektusai*. Kutatási beszámoló előadás. Eger: Eszterházy Károly Egyetem, 2020. május 27.
- Osipow, S. H. (1999). Assessing Career Indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 55(1), pp. 147–154. DOI: [10.1006/jvbe.1999.1704](https://doi.org/10.1006/jvbe.1999.1704)
- Szilágyi K., Völgyesy P. (1996). *Pályaorientáció*. [Egyetemi jegyzet.] Gödöllő: GATE Tanárképző Intézet.
- Török R. (2016). *A pályadöntési én-hatékonyaság sajátosságai és változási mintázatai sajátos nevelési igényű és tipikus fejlődésű középiskolások körében*. Doktori disszertáció, Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem

TUDLIK, CSILLA

RELATION OF CAREER SERVICES AND CAREER UNCERTAINTY AT SECONDARY SCHOOL

Numerous researches highlighted (Mahasneh és Farajat, 2015, Török, 2016, Antonellou és Kounenou, 2016, Maree, 2019) that special career education and/or interventions make positive effect on students' career decision and commitment. In our research we have explored the relationship among career education services and career uncertainty. We have found no correlations between the level of uncertainty and the number of services. Rather, there is a difference among grades and gender in terms of self-knowledge and only between gender in terms of anxiety and uncertainty factors as well. The highlighted phenomena are in significant relation with the factor of career information. In our interpretation it is important for students to get information about each profession in order to increase their self-knowledge and soothe the negative effect of uncertainty, but according to our sample school career education does not satisfy this need.